
مردان اندیشه

پدیدآورندگان فلسفه معاصر

براین مگی

مترجم

عزت‌الله فولادوند

نشرنامه

تهران

۱۴۰۶

Bryan Magee
Men of Ideas
Some Creators of Contemporary Philosophy
British Broadcasting Corporation, 1978

Magee, Bryan	مگی، براین، ۱۹۳۰-۲۰۱۹ م.	سرشناسه:
	مردان اندیشه: پدیدآورندگان فلسفه معاصر، براین مگی، مترجم عزت‌الله فولادوند، تهران، انتشارات نیلوفر، ۱۳۹۶.	عنوان و پدیدآور:
	۲۲۰ ص.	مشخصات نشر:
	ISBN 978-964-289-281-3	مشخصات ظاهری:
		شابک:
		وضعیت فهرست‌نویسی: فبا.
<i>Men of Ideas: Some Creators of Contemporary Philosophy</i>	عنوان اصلی:	یادداشت:
	فلسوفان جدید - مصاحبه‌ها.	موضوع:
	فلسفه جدید - قرن ۲۰ م. - تاریخ و نقد.	موضوع:
	فولادوند، عزت‌الله، ۱۳۱۲- . مترجم.	شناسه افزوده:
	۱۳۹۶ م ۷/۲ / DSA-۰۲	رده‌بندی کنگره:
	۱۹۰	رده‌بندی دیویی:
	۴۷۰۴۴۴	شماره‌ی کتابخانه‌ی ملی:

۱۴۹۸۰۴۷
۱۴۰۱/۸/۲۴

مردان اندیشه

نویسنده	میرزا یحیی
مترجم	میرزا یحیی
چاپ اول	تابستان ۱۳۰۱
تیراژ	۱۵۰۰ نسخه
ناظر چاپ	مصطفی حسینی
حروف‌ساز	سید
لیتوگرافی	آرماسا
چاپ	صنوبر
چاپ متن و تصاویر	آرماسا
شابک	978-962-209-283-3

همه‌ی حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست

- ۷ یادداشت مترجم
- ۱۳ پیشگفتار براین مکی
- مقدمه‌ای بر فلسفه
- ۱۷ گفت‌وگو با آیزایا برلین
- فلسفه مارکستی
- ۵۷ گفت‌وگو با چارلز تیلر
- مارکوزه و مکتب فرانکفورت
- ۷۹ گفت‌وگو با هربرت مارکوزه
- هایدگر و فلسفه جدید اصالت وجود
- ۹۷ گفت‌وگو با ویلیام برت
- دو فلسفه و بیگنشتاین
- ۱۲۷ گفت‌وگو با آنتونی کولینسن
- پوزیتیویسم منطقی و میراث آن
- ۱۵۱ گفت‌وگو با ا.ج. ایپر

۱۷۵	اقسون فلسفه تحلیل زبان گفت‌وگو با برنارد ویلیامز
۱۹۵	فلسفه اخلاق گفت‌وگو با ر. م. هیر
۲۱۹	اندیشه‌های کوآین گفت‌وگو با ویلارد وان آرمن کوآین
۲۴۵	فلسفه زبان گفت‌وگو با جان سرل
۲۶۳	اندیشه‌های چومسکی گفت‌وگو با نوآم چومسکی
۲۹۳	فلسفه علم گفت‌وگو با هیلری پاتنام
۳۱۵	فلسفه و سیاست گفت‌وگو با رانلد دوورکین
۳۴۳	فلسفه و ادبیات گفت‌وگو با آیریس میریادی
۳۷۷	متن اجتماعی فلسفه گفت‌وگو با ارنست گلتور
۳۹۵	نظری عمومی به فلسفه در غرب گفت‌وگو با آلن گوتنه فیوره
۴۱۵	نمایه

دو سال پیش کتابی از براین مگی به سبک و سیاقی مشابه این دفتر و به همین قلم به فارسی ترجمه و منتشر شد. استقبالی که ناقدان و ارباب نظر چه در جرآید و چه شفاهاً، از آن کردند مرا به شوق آورد که در ادامه کوشش برای اشاعه معرفت فلسفی، که از نزدیک سی سال پیش بر آن اهتمام داشته‌ام، کتابی دیگر نیز از او به فارسی‌زبانان تقدیم می‌کنم.

کتاب پیشین^۱ بر طبق توالی زمانی آرایش یافته بود، و در هر فصل مگی با یکی از فلاسفه سرشناس معاصر درباره یکی از شخصیت‌های بزرگ تاریخ فلسفه غرب (از افلاطون تا ویتگنشتاین) گفت‌وگو می‌کرد. کتاب حاضر بیشتر به نحو موضوعی مرتب شده است، و موضوعات و مکتب‌های مهم فلسفی (در قرن بیستم) در آن مورد بحث قرار می‌گیرد. درباره روش و چگونگی تهیه و تدوین آن، مگی خود توضیح کافی در «پیشگفتار» داده است و نیازی به تکرار مطلب در اینجا نیست. تنها نکته‌ای که گوشزد می‌کنیم این است که در نخستین نگاه ممکن است در دو مبحث – یکی در مورد هایدگر و اگزیستانسیالیسم و دیگری ویتگنشتاین – تداخلی میان دو کتاب به نظر برسد. ولی از آنجا که در هر کتاب استادی دیگر از نظر گاهی متفاوت درباره موضوع سخن می‌گوید، نه تنها تکراری صورت نگرفته است، بلکه این امر فرصتی مغتنم به دست خوانندگان هشیار می‌دهد تا به آن دو مبحث از دو دریچه مختلف بنگرند و نظری جامع‌تر و پخته‌تر کسب کنند.

۱. براین مگی، فلاسفه بزرگ: آشنایی با فلسفه غرب، ترجمه عزت‌الله فولادوند، تهران، نشر آتین خوارزمی، ۱۳۷۲.

کتابهای تاریخ فلسفه، که آرای فیلسوفان بزرگ در آنها به توالی زمانی مورد بحث قرار گرفته باشد، خوشبختانه اکنون به زبان ما متعدد وجود دارد. نخستین گام شایسته را در این زمینه شادروان محمدعلی فروغی بیش از نیم قرن پیش با نگارش سیر حکمت در اروپا برداشت، و از آن پس، به ویژه در سالهای اخیر، نویسندگان و مترجمان دیگر نیز در این باب اهتمام ورزیده‌اند. به علاوه، مجلدات جداگانه‌ای نیز در تشریح و نقد نظریات بعضی از بزرگان فلسفه غرب چاپ شده است. بنابراین، رویهم‌رفته می‌توان گفت که ایرانیان فلسفه دوست اکنون می‌توانند با مراجعه به آن کتابها دست‌کم مقدماً و اجمالاً آرای اصنام فلاسفه آگاه شوند و رفع نیاز کنند. اما در دو زمینه هنوز منابع ما محدود است: یکی آثار خود فیلسوفان بزرگ و دیگری بحث در موضوعات مهم فلسفی. در اولی تکلیف تا حدودی روشن است: بر دانش‌دوستان و فضلای دانشگاهها و مؤسسات علمی است که همت گمارند و اهم نوشته‌های حکما را از دوره یونانیان به بعد، به طرز شایسته ترجمه کنند و در دسترس هموطنان قرار دهند. در دومی دو کار باید کرد: نخست ترجمه و تألیف رساله‌های مفرد در بخشهای مهم فلسفه (متافیزیک، معرفت‌شناسی، فلسفه اخلاق، فلسفه علم، فلسفه هنر، فلسفه سیاسی، و غیر آن)، و دوم ترجمه و تألیف تاریخهای موضوعی فلسفه که همه یا بسیاری از آن حوزه‌ها را در بر بگیرد. در این قسم از نوشته‌ها، دیگر چنین نیست که هر فیلسوف را پس از بحث در عقاید او پشت سر بگذاریم و سپس به دیگری که بعد از او آمده است بپردازیم. فیلسوفانی را که در یک موضوع نظریات ارزنده و پاینده داشته‌اند، به اصطلاح، جملگی دور یک میز علمی نشانیم و می‌گذاریم با یکدیگر مباحثه کنند. از این راه می‌آموزیم که بحث از کجا آغاز شده و به کجا رسیده است و مهمترین مشکلاتی چه بوده است و چه چاره‌هایی بر آنها متصور گشته است و آنچه تاکنون حل نشده مانده است و چاره می‌طلبید چیست و نظریات امروز در چه جهتی سیر می‌کنند و ما نیز اگر بخواهیم سهمی در این توان‌آزماییهای بزرگ و سرنوشته‌ساز داشته باشیم از چه دری باید وارد شویم.

اینگونه تاریخهای موضوعی فلسفه هنوز متأسفانه به زبان ما کمیاب است، و شگفت اینکه به زبانهای اروپایی نیز چندان فراوان نیست، و شاید دلیل عمده آن دشواری نگارش چنین کتابهایی باشد. تخصص در روزگار ما، حتی در فلسفه،

به جایی رسیده است که بیشتر متخصصان جرأت ندارند جز به آرای یک فیلسوف - و بسا گوشه‌ای ویژه از عقاید او - بپردازند، مبادا هدف عیب‌جویی همکاران فرار گیرند. فی‌المثل، تک‌نگاریهای بیشمار وجود دارد دربارهٔ مسألهٔ کلیت^۱ در ارسطو یا افلاطون یا ابن‌سینا یا کانت یا دیگران. همین‌طور است مثلاً در باب خیر یا عدالت یا زیبایی و مانند آنها. ولی دوستدار عادی حکمت می‌خواهد بداند که چکیدهٔ آنچه از روزگاران دیرین تاکنون در هر باب گفته شده است (صرف نظر از روشکافیهای ملال‌انگیز و جدلهای کم‌فایده) چیست و اینها همه چه حاصلی برای او دارد و چگونه می‌تواند فکر او را پیش ببرد. به‌طبع، کسی که بخواهد مطلبی سودمند در این خصوص بنویسد باید (۱) از دانش گسترده برخوردار باشد، (۲) چشم‌تیزبین داشته باشد که جان کلام را از مطالب پیرامونی و دانه را از گاه تمیز دهد، (۳) از شهامت کافی برای دور ریختن چیزهای ناسودمند بهره ببرد، و (۴) بتواند معنایی را که از بررسیهای وسیع و در عین حال دقیق خویش به دست آورده است به گونه‌ای خواندنی و متع و دلپسند به خواننده عرضه کند. ناگفته پیداست که اینگونه کسان کمیابند، و آنان که در این راه می‌شوند اغلب کمبششان دست‌کم از یکی از جهات فوق‌لنگه است.

به هر تقدیر، در ضرورت وجود تاریخهای موضوعی فلسفه شک نیست. فلسفه یکی از بالاترین دستاوردهای فکری آدمی و شاید اوج تفکر او باشد. اگر معتقد باشیم (چنانکه من معتقدم) که هیچ تمدنی هر قدر هم از جهت علوم و معارف و تکنولوژی پیش برود، جز با تفکر فلسفی به اوج نمی‌رسد که در آن واحد ریشه و شاهکام همهٔ میوه‌های اندیشهٔ آدمی است. پس باید در ترویج آن بکوشیم. اگر در این قضیه شک دارید، به فرانسه و ژاپن بنگرید. ژاپن در اوج تکنولوژی است: بخش بزرگی از بازارهای جهانی را در بسیاری از زمینه‌ها در دست دارد و موازنهٔ بازرگانی و ثروت آن در دنیا کم‌نظیر است و مردمش قانع و کم‌توقع مانند ماشین کار می‌کنند. فرانسه مشکلات بیشمار داشته است و دارد و هم‌اکنون که من این کلمات را می‌نویسم، در نتیجهٔ اعتصاب پنج میلیون کارگر تقریباً فلج شده است و هرگز از حیث تولید و ثروت به پای ژاپن نمی‌رسد. اما هر وقت به بنیادهای علم

بیندیشید، نام لادولزیه و پاستور و ماری و بیر کوری، و هرگاه به آزادی و قانون و اخلاق فکر کنید، نام متسکیو و ولتر و دانتون در خاطر زنده می‌شود؛ و اگر مجموع علوم و فلسفه را در نظر آورید، می‌بینید همه دکارت را بنیادگذار اندیشه جدید معرفی می‌کنند. اما زاین در این زمینه چه خدمتی به بشر کرده است؟ ساختن نفتکشهای بزرگتر و انومبیلهای بیشتر و دستگاههای صوتی دقیقتر چه کمکی به آدمی بوده است که بداند چگونه با هموعان خویش زندگی قانونمندتر و سرشارتر و خرسندی‌بخش‌تری در جامعه داشته باشد، و غرض از اینهمه فزون‌خواهی و تکاپو چیست، و از چه راه باید به خوشبختی راستین و معنای زندگی نزدیک‌تر شد؟ کلید همه این معماها و صدها پرسشی که در هر کدام پنهان است، اندیشه فلسفی نهفته است. من تصور نمی‌کنم اگر کسی با ذهن باز و حالی از تعصب فی‌العقل گفتار آیزایا برلین^۱ را در این کتاب بخواند، باز هم مانند گذشته به جهان بنگرد. در هر بحث سؤال یا سؤالهایی عمیق مخفی است که با بحث میان همسخنان آشکار می‌شود، و اگر هوشمند و نیکبخت باشیم، مزایای تردید در عقاید تقلیدی و موروثی و امی دارد و روشن‌اندیش‌تر می‌کند. بزرگترین فایده فلسفه این است که رهایی‌بخش است، هر چند با نهایت تأسف که نبوده‌اند کسانی که خواسته‌اند از آن زنجیر بسازند و بر دست و پای آدمی بزنند. ولی همین زنجیر هم باز با خود فلسفه باز می‌شود!

چنانکه در مقدمه کتاب دیگر برای منکی می‌گفته‌ایم، او از مردم انگلستان است، در ۱۹۳۰ به دنیا آمده، در آکسفورد درس خوانده، و در تاریخ و فلسفه و علوم سیاسی و اقتصاد با درجه ممتاز از آن دانشگاه فارغ‌التحصیل شده است. منکی مدتی در دانشگاه ییل در آمریکا و سپس در آکسفورد درس می‌داد، و در ۱۹۸۴ به سمت پژوهشگر ارشد در دانشگاه لندن منصوب شد. کتابهای متعدد او - از جمله فلسفه امروز بریتانیا، فلسفه شوپنهاور، یویو، فلاسفه بزرگ - تاکنون به بیست زبان ترجمه شده است. یویو را شاهزادگان منوچهر بزرگمهر در ۱۳۵۹ به فارسی برگرداند، و فلاسفه بزرگ را اینجانب در ۱۳۷۶. کتاب فعلی خواننده را با بسیاری از جریانهای عمده فلسفه در قرن بیستم آشنا می‌کند، ولی، چنانکه منکی خود در «پیشگفتار»

می‌گوید، جامع همه آنها نیست. مثلاً از الهیات معاصر یا هرمنوتیک یا ایدئالیسم ایتالیا یا ساختارگرایان فرانسوی یا پست‌مدرنیسم یا فمینیستها سخنی به میان نیامده است که اگر می‌آمد، حجم کتاب دست‌کم به دو برابر این می‌رسید. ولی مهمترین بنیادهای اندیشه فلسفی معاصر روشن شده است، و این خود توفیقی درخور ستایش است. با اینهمه، چون شایسته نبود که هیچ اشارهای به اهم مباحث مذکور صورت نگیرد، و برای اینکه مقایسه‌ای عمومی به عمل آمده باشد میان کارهایی که فیلسوفان معاصر در دو جهان فلسفی امریکا و انگلستان، از یک سو، و بقیه اروپا، از سوی دیگر، بدانها اشتغال دارند. فصلی از یکی دیگر از کتابهای براین مگی (فلسفه امروز بریتانیا)^۱ زیر عنوان «نظری عمومی به فلسفه در غرب» ترجمه و به این کتاب الحاق شد تا بلکه آن کمبود تا حدی برطرف شده باشد. اگر عمری بود و خدا خواست، در مجلدی دیگر خوانندگان را از تفصیل آن مباحث نیز آگاه خواهیم کرد.

عزت‌الله فولادوند

مهرماه ۱۳۷۴